

چالش‌ها و موانع بین‌المللی سازی از دیدگاه اعضای هیأت علمی و کارکنان بخش بین‌الملل

دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی

کبری ناخدا^۱، محمدعلی حسینی^{۲*}، کامران محمد - خانی^۳، نادرقلی قورچیان^۴

چکیده

مقدمه: از آنجایی که بین‌المللی شدن، یکی از اولویت‌های مهم دانشگاه‌های علوم پزشکی می‌باشد، لذا این مطالعه با هدف بررسی چالش‌های بین‌المللی سازی در دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه از نوع کیفی با رویکرد تحلیل محتوای قراردادی است. ۱۷ نفر از اعضای هیأت علمی و کارشناسان و مدیران بخش بین‌الملل دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی در نیم‌سال دوم تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و مورد مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. سپس، داده‌های گردآوری شده بر اساس پنج گام گرانهایم و نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA.12 مورد تحلیل قرار گرفت.

نتایج: یافته‌های تحلیل محتوای مصاحبه‌ها نشان داد که پنج مؤلفه اصلی شامل مؤلفه‌های ساختاری قانونی، سیاسی-امنیتی، آموزشی- پژوهشی، فرهنگی- اجتماعی و اقتصادی زیرساختی به همراه ۱۳ مؤلفه فرعی شامل سیاست‌گذاری‌های کلان، فرایند پذیرش و جذب، کارکنان و مدیریت، خدمات بین‌المللی، وضعیت و خدمات آموزشی، خدمات پژوهشی، میزان شهرت و رتبه دانشگاه، فرهنگ جامعه، فرهنگ دانشگاهی، توسعه اقتصادی و خدمات و تسهیلات مالی، توسعه زیرساخت‌های کشور و دانشگاه‌ها، خدمات رفاهی و توسعه فناوری اطلاعات و خدمات مجازی از جمله چالش‌ها و موانع بین‌المللی سازی هستند.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج مطالعه، پیشنهاد می‌شود جهت تقویت روند بین‌المللی سازی دانشگاه‌های علوم پزشکی، نهادهای قانون‌گذاری به تصویب قوانین و نظارت بر اجرا و نیز امضای تفاهم‌نامه با سایر کشورها پرداخته و دانشگاه‌ها نیز افزایش قابلیت اطلاع‌رسانی، بهبود مهارت و تسلط به زبان انگلیسی و سایر مهارت‌های تخصصی کارکنان، تبلیغات مناسب در جهت جذب دانشجوی خارجی، تبادل دانشجوی و اساتید، تقویت تصویر و سیمای دانشگاه را مورد توجه قرار دهند.

واژه‌های کلیدی: چالش‌های بین‌المللی سازی، اعضای هیأت علمی، کارکنان، دانشگاه‌های علوم پزشکی

۱- دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- دانشیار، دانشکده مدیریت توانبخشی، گروه مدیریت توانبخشی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.

۳- دانشیار، دانشکده مدیریت و اقتصاد، گروه مدیریت آموزش عالی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۴- استاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، گروه مدیریت آموزش عالی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

* (نویسنده مسئول): تلفن: ۹۸۹۱۲۱۴۸۸۴۵۷ پست الکترونیکی: mahmainy2020@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۷

تاریخ بازبینی: ۱۴۰۰/۰۵/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۳

مقدمه

فعالیت‌های بین‌المللی چه از طریق همکاری آکادمیک در تولید دانش یا جابجایی استاد و دانشجو، همواره بخشی از کارکردهای دانشگاه‌ها بوده است. با این حال، به دلیل تغییر در جامعه و اقتصاد در طی روند جهانی شدن، دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی در خصوص به‌عهده گرفتن نقش‌ها، اولویت‌ها و راهبردهای جدید به چالش کشیده شده‌اند. در این زمینه، طی سه دهه گذشته، در پاسخ به اجبارها و فرصت‌های جهانی شدن، بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها به طور اساسی تغییر کرده است (۱).

بین‌المللی‌سازی آموزش عالی یک فرایند اجتماعی چند-وجهی است که با توجه به زمینه اجتماعی-تاریخی معانی مختلفی پیدا می‌کند و در معرض اختلافات سیاسی و تفسیری گسترده‌ای قرار داشته و با محدودیت‌هایی روبرو است. به همین دلیل، بررسی موانع و چالش‌های بین‌المللی‌سازی ضروری است و مستلزم توسعه مفاهیمی است که ویژگی‌های ملی را به دست آورده و امکان مقایسه را فراهم می‌کند. در همین راستا، مرور انتقادی Mwangil و همکارانش در سال ۲۰۱۸ در خصوص بین‌المللی‌سازی، بر غلبه الگوی دانشگاه‌های غربی و عدم وجود مطالعات مختلف در تجزیه و تحلیل و ارائه تعریفی روشن از مفهوم بین‌المللی‌سازی تأکید می‌کند (۲).

Knigh، بین‌المللی‌سازی در سطح ملی، بخشی و نهادی را به عنوان فرایند ادغام یک بعد بین‌المللی، بین‌فرهنگی یا جهانی در هدف، کارکردها یا ارائه آموزش‌های دانشگاهی تعریف می‌کند (۳). **De Wit** و همکاران این تعریف را گسترش داده و بر بعد سیاسی تعمد^۲ تأکید می‌کنند. آنها بین‌المللی‌سازی آموزش عالی را « فرایند تعمدی ادغام یک بعد بین‌المللی، بین‌فرهنگی یا جهانی در هدف، کارکردها و ارائه آموزش‌های دانشگاهی به منظور ارتقا کیفیت آموزش و تحقیقات برای تمامی دانشجویان و کارکنان و منفعت‌رسانی به جامعه » تعریف می‌کنند (۴).

² Intentionality

بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و آموزش عالی یکی از راه‌های واکنش به تأثیرات جهانی‌شدن، ضمن احترام کامل به هویت ملی است (۵). شکل‌گیری بازار آموزشی جهانی، ظهور چند-فرهنگ‌گرایی (بین‌فرهنگی شدن) و تشدید رقابت در زمینه تحقیقات علمی و فناوری، شرایط فرایند جهانی‌شدن تا ابتدای قرن بیست و یکم است که بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها منعکس-کننده آن است. بازار جهانی آموزش در گسترش تقاضا برای آموزش عالی حتی در کشورهایی که سیستم‌های آموزش عالی هنوز در حال توسعه هستند مشاهده می‌شود. این روند، جابجایی دانشجویان را برای جستجوی فرصت‌ها افزایش می‌دهد، در عین حال فرصتی مهم برای درآمدزایی توسط موسسات دانشگاهی، به ویژه در کشورهایی که سرمایه‌گذاری عمومی محدود است، ایجاد می‌کند (۶).

Altbach & Knight تأکید می‌کنند که در قرن بیست و یکم، بین‌المللی‌سازی آموزش عالی به تدریج پیچیده می‌شود. افزایش خصوصی‌سازی و تجاری‌سازی آموزش عالی، رشد موسسات آموزش عالی و سازمان‌های نظارتی، تعهدات جدید برای کیفیت، سیستم رتبه‌بندی جهانی، شبکه‌های تحقیقاتی بین‌المللی و تأکید روزافزون بر نتایج یادگیری و توسعه مهارت-ها بر چگونگی تفسیر و ترویج بعد بین‌المللی آموزش عالی تأثیر گذاشته‌اند (۷). علاوه بر این، سایر محققان ضمن اشاره به ابعاد این فرایند پیچیده بین‌المللی‌سازی بر موضوعاتی خاص تمرکز کرده‌اند. برای مثال، **Kauppinen** علاوه بر مشارکت‌های جهانی بین موسسات، فعالیت‌هایی مانند برنامه‌های تحصیل در خارج از کشور، جذب دانشجویان خارجی، جابجایی کارکنان آموزشی و اداری و ایجاد پردیس‌های وابسته به نهاد اصلی را مورد تأکید قرار می‌دهد (۸). **Teichler** ضمن حفظ سیستم-های داخلی به افزایش فعالیت‌ها در آن سوی مرزهای ملی اشاره می‌کند. **Yonezawa & Shimmi** مطالعه‌ی **Yonezawa & Shimmi** نیز بر تحولات موجود در اشکال حاکمیت نهادی تأکید دارد (۹).

به طور کلی، دانشگاه‌هایی که بیشتر بر روی تحقیقات متمرکز شده‌اند، خود را با این چالش مواجه می‌بینند که به

ضرورت بین‌المللی‌شدن نه بعنوان یک فعالیت حاشیه‌ای بلکه بعنوان ماموریتی برای کلیه بخش‌های دانشگاه پاسخ دهند. این جنبش بین‌المللی‌سازی در آموزش عالی، سیاست‌ها و اقدامات را در سطح سیستم و در زمینه‌های نهادی تحت تأثیر قرار می‌دهد که مستقیماً بر زندگی دانشگاهی تاثیرگذار است. از این رو، این روند، تجزیه و تحلیل ابعاد، چالش‌ها، موانع، بازیگران و عواقب احتمالی این جنبش جهانی را در کشور ما نیز ضروری می‌سازد.

در همین زمینه، یکی از برنامه‌های تحول و نوآوری در برنامه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در دانشگاه‌های علوم پزشکی، بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی است. در برنامه سند چشم‌انداز بیست ساله ۱۴۰۴ کشور نیز تبدیل‌شدن ایران به قدرت علمی اول منطقه ذکر شده، و این مهم با بهبود روابط بین‌المللی و توانایی در تولید و انتشار علم و فرهنگ ایرانی اسلامی با اتکاء بر دانش و سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی امکان‌پذیر خواهد بود. از این رو، نقش آموزش عالی در نشان دادن قدرت و قابلیت کشور در مقایسه با سایر کشورها علی‌الخصوص کشورهای همسایه بسیار حائز اهمیت است (۱۰). این در حالیست که در ایران، حرکت دانشگاه‌های اصلی به سمت تعریف راهبردها و دنبال کردن اهداف نهادی گسترده‌تر در خصوص بین‌المللی‌سازی به سال‌های اخیر باز می‌گردد و بنا به اعلام وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سهم دانشجویان خارجی کشور ناچیز و چیزی در حدود ۳۸۰۴ نفر در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بوده است (۱۱). حال آنکه دانشجویان خارجی به عنوان مشتری اصلی دانشگاه در بازار آموزش بین‌المللی بشمار می‌آیند (۱۲، ۱۳)، پر واضح است، موانع زیادی وجود دارد که می‌بایست از آنها عبور کرد، از قبیل موانع مرتبط با زبان و هنجارهای بخش دولتی که جذب استادان خارجی یا حتی استخدام استادان ایرانی از دانشگاه‌های دیگر را کاملاً دشوار می‌کند (۱۴-۱۶). با توجه به مطالب بیان‌شده و اهمیت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در بازار رقابتی امروز، مطالعه حاضر به دنبال بررسی چالش‌ها و موانع بین‌المللی‌سازی از

دیدگاه اعضای هیئت علمی، مدیران و کارشناسان بخش بین‌الملل دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی است.

روش کار

پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی با رویکرد تحلیل محتوای قراردادی است. نمونه‌گیری در این پژوهش در نیمه دوم سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ به روش نمونه‌گیری هدفمند انجام شد و از معیار اشباع نظری در مصاحبه‌ها برای تعیین حجم نمونه استفاده شد. معیار انتخاب شرکت‌کنندگان پژوهش براساس ویژگیهایی از جمله حداقل ۵ سال تجربه و یا سابق کار در بخش بین‌الملل دانشکده علوم پزشکی و یا دارای تجربه کار با دانشجویان خارجی علوم پزشکی بود. در نهایت مصاحبه‌هایی نیمه ساختارمند و به مدت ۴۵ تا ۶۰ دقیقه بسته به نحوه‌ی پاسخ‌گویی و تمایل مشارکت‌کنندگان از ۱۷ نفر از اعضای هیأت علمی (۵ نفر؛ ۲ نفر زن و ۳ نفر مرد)، کارشناسان آموزش بین‌الملل (۴ زن) و مدیران بخش بین‌الملل (۸ نفر؛ ۳ نفر زن و ۵ نفر مرد) در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی به‌عمل آمد. شایان ذکر است در ابتدای مصاحبه اهمیت و هدف از انجام مطالعه با تفصیل لازم توسط پژوهش‌گر توضیح داده شد و سپس مشارکت‌کنندگان بصورت آزادانه در مصاحبه شرکت کردند. همچنین تأکید بر محرمانه ماندن نام مصاحبه‌شونده، رضایت آگاهانه کتبی جهت شرکت در پژوهش از مصاحبه‌شوندگان اخذ گردید. از آنجاییکه سعی محقق امنیت روانی مشارکت‌کنندگان بود، هر مصاحبه بصورت فردی و با رعایت حریم خصوصی انجام شد.

سوالات بخش مصاحبه با سوالات باز و کلی از جمله «از نظر شما چه چالش‌ها و موانعی در روند بین‌المللی‌سازی دانشگاه وجود دارد؟» و همچنین سوالات کاوشی از جمله «میشه در این مورد بیشتر توضیح بدید، منظورتان از ... چیست». ادامه پیدا نمود. استخراج و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای مرسوم هم زمان با جمع‌آوری داده‌ها بر اساس پنج گام گرانه‌ایم انجام گرفت. بدین ترتیب که

شده است (۱۸). تحلیل داده‌های کیفی بر اساس نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA.12 انجام پذیرفت.

یافته‌ها

یافته‌های حاصل از تحلیل محتوای مصاحبه‌ها نشان داد که ۵ مولفه اصلی شامل مولفه‌های ساختاری-قانونی، سیاسی-امنیتی، آموزشی-پژوهشی، فرهنگی-اجتماعی و اقتصادی-زیر-ساختی به همراه ۱۳ مولفه فرعی شامل «سیاست‌گذاری‌های کلان»، «فرایند پذیرش و جذب»، «کارکنان و مدیریت»، «خدمات بین‌المللی»، «وضعیت و خدمات آموزشی»، «خدمات پژوهشی»، «میزان شهرت و رتبه دانشگاه»، «فرهنگ اجتماعی»، «فرهنگ دانشگاهی»، «توسعه اقتصادی و خدمات تسهیلات مالی»، «توسعه زیر ساخت‌های کشور و دانشگاه‌ها»، «خدمات رفاهی» و «توسعه فناوری اطلاعات و خدمات مجازی» از جمله چالش‌ها و موانع بین‌المللی‌سازی از منظر اعضای هیئت علمی و کارشناسان بخش بین‌الملل دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران بوده است (جدول ۱).

ابتدا مصاحبه‌ها جداگانه ضبط و کلمه به کلمه پیاده شد و بطور همزمان کدهای اولیه استخراج و با انجام مصاحبه‌های بعدی زیرطبقات و طبقات مشخص گردید. اعتبار داده‌ها با استفاده از روش تاییدپذیری و تکنیک بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان و تایید اساتید تیم تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفت. روایی و پایایی در روش تحلیل محتوا کیفی با در نظر گرفتن چهار معیار برای ارزیابی نتایج به دست آمده ارائه می‌شوند که عبارتند از: باورپذیری، انتقال‌پذیری؛ وابستگی و اعتمادپذیری می‌باشد. باورپذیری به بازنمایی کافی سازه اجتماعی که محقق در پی بررسی آن است، اشاره می‌کند و برای باورپذیر کردن نتایج، چندین راهبرد به کار گرفته شد: بررسی و درگیری طولانی مدت با داده‌ها، مشاهده مستمر، رصد داده‌ها از زوایای مختلف، تحلیل داده‌های متضاد، بررسی تفسیرهای داده‌های خام و گفتگو با همکاران است؛ انتقال‌پذیری: مشابه تعمیم‌پذیری نتایج در رویکرد کمی به پژوهش است. وابستگی: به ثبات نتایج در طول زمان اشاره می‌کند و تاییدپذیر بودن این مولفه به میزان تایید ویژگی‌های داده‌های مورد بررسی پژوهشگر توسط خوانندگان اشاره می‌کند (۱۷). در این پژوهش جهت اعتباربخشی به یافته‌ها از راهبرد تحلیل مقایسه مداوم The Constant Comparative Analysis (CCA) استفاده

جدول ۱: مولفه‌ها و زیرمولفه‌های استخراج شده از مصاحبه‌های اعضای هیئت علمی، مدیران و کارشناسان بخش بین‌الملل دانشگاه‌های

مورد بررسی

مولفه‌های اصلی	مولفه‌های فرعی	نمونه‌ای از کدهای استخراج شده از مصاحبه‌ها
ساختاری-قانونی	سیاست‌گذاری-های کلان	عدم سیاست‌گذاری‌های نهادهای قانونی (از قبیل، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای امنیت ملی، مجلس شورای اسلامی، وزارت اطلاعات، وزارت خارجه و ...)، عدم سیاست‌گذاری‌ها، راهبردها و هماهنگی‌های لازم از سوی وزارت بهداشت، عدم نظارت بر اجرای دقیق سیاست‌ها، دوره‌های کوتاه مدت مدیریت و بکارگیری مدیران کم‌تجربه در دانشگاه‌ها
	فرایند پذیرش و جذب	نقص در قابلیت دانشگاه در اطلاع‌رسانی موارد مورد نیاز و ارتباطات مناسب با دانشجویان قبل از ورود به ایران، اطلاع‌رسانی ناکافی در خصوص میزان پولی که در طی ترم احتمالا لازم است و نحوه‌ی آوردن ارز، نقص در تسهیلات لازم در اخذ یا تمدید ویزا، عدم استقبال فرودگاهی توسط فرد مسلط به زبان انگلیسی، عدم برگزاری تور آشنایی با محیط دانشکده و دانشگاه و محیط‌های رفاهی
	توانمندسازی	عدم مهارت و تسلط به زبان انگلیسی کارکنان، نقص در مهارت و توانایی فنی- تخصصی کارکنان (آشنایی با

کارکنان و مدیران	قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌ها، آشنایی با نرم‌افزارهای تخصصی، آشنایی با اینترنت و...، عدم برخورد محترمانه کارشناسان دانشکده، نقص در مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گو بودن کارکنان دانشکده
خدمات بین‌المللی	فقدان تبلیغات مناسب در جهت جذب دانشجوی خارجی در سطح منطقه و دنیا، عدم ارتباط با دانشگاه‌ها و مراکز علمی تحقیقاتی برتر جهان (تبادل استاد و دانشجو)، عدم احداث شعبه‌های دانشگاهی در سایر کشورها، برگزاری ناکافی رویدادهای علمی بین‌المللی
سیاسی-امنیتی	عدم برقراری روابط دیپلماتیک با سایر کشورها، عدم وجود تنش‌های سیاسی، تبلیغات سیاسی منفی علیه ایران و اسلام، وجود جنگ‌های داخلی و آمادگی برای جنگ‌های خارجی، عدم امنیت قضایی، نامناسب بودن نحوه آوردن ارز
آموزشی-پژوهشی	عدم تبادل دانشجو و اساتید، عدم جذب نخبگان داخلی خارج کشور کاهش پدیده فرار مغزها، عدم تسلط اساتید به زبان انگلیسی، عدم داشتن ایده‌های مناسب برای عرضه بین‌المللی، عدم شرکت و ارتقا در رتبه‌بندی‌های جهانی، عدم ایجاد پراک‌های علم و فناوری، عدم راه‌اندازی رشته‌های جدید، فقدان کارگاه‌های آموزش زبان فارسی برای دانشجویان
خدمات پژوهشی	عدم توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی، عدم حمایت از ایده‌ها و طرح‌های تحقیقاتی و مقالات دانشجویان خارجی، عدم برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق و مقاله‌نویسی، عدم دسترسی به کتاب‌های داخلی و خارجی، عدم دسترسی به مجلات و مقالات به‌روز دنیا
میزان شهرت و رتبه دانشگاه	نامناسب بودن تصویر سیمای دانشگاه، کوچک‌بودن فضای دانشکده و دانشگاه، عدم اعتبار و شهرت در رتبه‌بندی جهانی، عدم اعتبار و شهرت جهانی محتوی آموزشی رشته‌ی مورد تحصیل
فرهنگی-اجتماعی	عدم حفظ هویت ملی-دینی، عدم تقویت فرهنگی جامعه، عدم مهارت زبان دوم در میان عموم مردم، عدم پذیرش تفاوت‌های فرهنگ، دینی و نژادی
فرهنگ دانشگاهی	در نظر نگرفتن امکانات و برنامه‌های فرهنگی متناسب با نیازهای فرهنگی دانشجویان، عدم برگزاری اردوها و مسافرت‌های دانشجویی
اقتصادی-زیرساختی	توسعه اقتصادی و خدمات و تسهیلات مالی
توسعه زیر ساخت‌های کشور و دانشگاه‌ها	کسری بودجه، عدم حضور سرمایه‌گذاران خارجی، عدم ایجاد شرکت‌های چندملیتی، تورم و عدم ثبات قیمت‌ها، عدم صادرات خدمات و دستاوردهای علوم پزشکی و دانش‌بنیان، عدم خصوصی‌سازی و تجاری‌سازی آموزش عالی، عدم ارتباط دانشگاه با صنعت و توسعه کارآفرینی
توسعه زیر ساخت‌های کشور و دانشگاه‌ها	عدم توسعه اقتصادی کشور، عدم وجود تسهیلات و توانمندی حمل و نقل هوایی، جاده‌ای و دریایی، موقعیت نامناسب مکانی و جغرافیایی دانشگاه، عدم دسترسی آسان به دانشگاه (در دسترس بودن حمل و نقل عمومی)، عدم وجود امکانات لازم جهت برگزاری مراسم مذهبی و جشن‌ها، فقدان امکانات و فضای مناسب ورزشی
خدمات رفاهی	وجود مراکز خدماتی در دانشگاه (پزشکی - درمانی ، بوفه و...)، داشتن خدمات بیمه درمانی، معرفی مواد تشکیل-دهنده غذاهای ایرانی در سایت رزرو غذا، تعداد مناسب دانشجویان در یک اتاق خوابگاه، نزدیکی خوابگاه دانشجویان به دانشکده
توسعه فناوری اطلاعات و خدمات مجازی	عدم طراحی جذاب سایت دانشگاه برای جذب دانشجوی خارجی، به روز نبودن و چندزبانه نبودن سایت دانشگاه در ارائه خدمات به دانشجویان (ثبت نام، رزرو غذا...)، عدم امکان ارتباط الکترونیکی گروهی و فردی (تعامل دانشجویان با یکدیگر، تعامل استاد و دانشجو)

محترمانه کارشناسان دانشکده، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گو بودن کارکنان دانشکده، پاسخ‌گویی و کمک‌کننده بودن کارکنان خوابگاه نسبت به نیازهای دانشجویان، در دسترس بودن رابطی در ساعت غیر از اداری جهت پاسخگویی (از طریق: تلفن، ایمیل، تلگرام،...)، مسئولیت‌پذیری و در دسترس بودن مدیران دانشگاه برای شنیدن مشکلات و نظرسنجی‌های متناوب از دانشجویان خارجی جهت ارتقا سرویس‌های خدماتی بود. یک کارشناس در این خصوص بیان کرد «باید کلاس‌های آموزش زبان دوم برای کارکنان برگزار شود». یکی از مدیران بیان کرد «مدیران باید به اهمیت درآمدزایی از طریق جذب دانشجویان بین‌المللی واقف بوده و در دوره مدیریت خود آن را جزو اولویت اهداف خودشان بدانند».

خدمات بین‌المللی

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با تبلیغات مناسب در جهت جذب دانشجوی خارجی در سطح منطقه و دنیا، ارتباط با دانشگاه‌ها و مراکز علمی تحقیقاتی برتر جهان (تبادل استاد و دانشجو)، احداث شعبه‌های دانشگاهی در سایر کشورها، برگزاری رویدادهای علمی بین‌المللی، وجود اساتید بین‌المللی برای تدریس دروس، بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی و حذف دروس غیر مرتبط و برگزاری سخنرانی‌ها و سمینارهای بین‌المللی بود. یکی از مدیران در این خصوص بیان کرد «برگزاری کنفرانس‌های بین‌المللی منجر به ورود اساتید خارجی به کشور و آشنایی آنها با اساتید دانشگاه شده و زمینه همکاری‌های بین‌المللی علمی را فراهم می‌سازد».

۲) مولفه سیاسی-امنیتی

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با برقراری روابط دیپلماتیک با سایر کشورها، عدم وجود تنش‌های سیاسی، تبلیغات سیاسی منفی علیه ایران و اسلام، عدم وجود جنگ‌های داخلی و آمادگی برای جنگ‌های خارجی، امنیت قضایی، نحوه آوردن ارز، تسهیلات لازم در اخذ یا تمدید ویزا، تحریم‌های بین‌المللی، توجه به حقوق بشر و سیاست‌های نهادهای سیاسی

۱) مولفه ساختاری-قانونی شامل ۴ مولفه فرعی «سیاست-گذاری‌های کلان»، «فرایند پذیرش و جذب»، «توانمندسازی کارکنان و مدیران» و «خدمات بین‌المللی» است.

سیاست‌گذاری‌های کلان

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با سیاست‌گذاری‌های نهادهای قانونی و به طور خاص وزارت بهداشت، نظارت بر اجرای دقیق سیاست‌ها، بکارگیری مدیران با تجربه و متخصص، آموزش مقررات بازارهای بین‌المللی، قوانین مرتبط با مالکیت فکری و معنوی و ثبت اختراع و ... بود. یکی از مدیران در این خصوص بیان کرد «باید مجلس شورای اسلامی در رابطه با توسعه روند بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها اقدام به تصویب قوانین تسهیل‌کننده نماید». یکی دیگر از مدیران بیان کرد «وزارت بهداشت باید در مورد تبادل استاد و دانشجو اقدام کند و بخشنامه‌های لازم را به دانشگاه‌ها ابلاغ کند».

فرایند پذیرش و جذب

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با قابلیت دانشگاه در اطلاع‌رسانی موارد مورد نیاز و ارتباطات مناسب با دانشجویان قبل از ورود به ایران، اطلاع‌رسانی در خصوص میزان پولی که در طی ترم احتمالاً لازم است و نحوه آوردن ارز، تسهیلات لازم در اخذ یا تمدید ویزا، استقبال فرودگاهی توسط فرد مسلط به زبان انگلیسی و برگزاری تور آشنایی با محیط دانشکده و دانشگاه و محیط‌های رفاهی بود. یک نفر از کارشناسان بخش بین‌الملل در این خصوص بیان کرد «دانشگاه باید شرایط پذیرش دانشجویان خارجی را تبلیغ کرده و تسهیل کند».

توانمندسازی کارکنان و مدیران

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با مهارت و تسلط به زبان انگلیسی کارکنان، مهارت و توانایی فنی-تخصصی

کارکنان (آشنایی با قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌ها، آشنایی با نرم‌افزارهای تخصصی، آشنایی با اینترنت و...)، برخورد

و امنیتی (از قبیل شورای امنیت ملی، وزارت اطلاعات و ...) بود. یکی از مدیران در این خصوص بیان کرد « تحریم‌های بین-المللی باعث ضعیف شدن وضعیت اقتصادی دانشگاه‌ها و ضعف زیرساخت‌های لازم برای بین‌المللی‌سازی دانشگاه میشود ». یکی از اعضای هیئت علمی در این خصوص بیان کرد « پدر و مادرهای بسیاری از دانشجویان خارجی، آنها را برای ادامه تحصیل به ایران می‌فرستند چون اینجا امن است و خیال آنها راحت است که بچه‌های آنها در جنگ نیستند ». بر دانشجویان عراقی و افغان تاکید داشتند. هیئت علمی دیگری بیان کرد « نبود امنیت و وجود تنش در جامعه می‌تونه برای جذب دانشجویان خارجی دافعه ایجاد کنه ».

۳) مولفه آموزشی-پژوهشی شامل ۳ مولفه فرعی « وضعیت و خدمات آموزشی»، « خدمات پژوهشی» و « میزان شهرت و رتبه دانشگاه» است.

وضعیت و خدمات آموزشی

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با تبادل دانشجو و اساتید، جذب نخبگان داخلی از خارج کشور، کاهش پدیده فرار مغزها، تسلط اساتید به زبان انگلیسی، داشتن ایده‌های مناسب برای عرضه بین‌المللی، شرکت و ارتقا در رتبه‌بندی‌های جهانی، ایجاد پراک‌های علم و فناوری، راه‌اندازی رشته‌های جدید، کارگاه‌های آموزش زبان فارسی برای دانشجویان، انجام مراحل ثبت‌نام و انتخاب واحد در کمترین زمان (تسریع در انجام کار اداری)، کیفیت برنامه‌ریزی در طول یک ترم (امور ثبت نام و انتخاب واحد، روزهای تشکیل کلاس در هفته، برنامه امتحانات و...)، توضیحات کامل دروس و واحدهای ترم، در هنگام انتخاب واحد، اعتبار علمی اساتید تخصصی دانشگاه، شیوه‌ی آموزش و قدرت بیان اساتید، در دسترس بودن استاد در زمان‌های خارج از کلاس (بوسیله، ایمیل، تلفن و...)، کارگاه‌های آموزش اصطلاحات مربوط به رشته تحصیلی، روشن و روان نمودن (قابل فهم بودن) مقررات و آیین‌نامه‌های آموزشی برای

دانشجویان خارجی، عادلانه نبودن قوانین و مقررات اداری آموزشی برای دانشجوی خارجی و اختیاری نمودن دروس غیر تخصصی برای دانشجوی خارجی بود. یک نفر از اعضای هیئت علمی در این خصوص بیان کرد « دانشگاه تهران از لحاظ علمی خوب است و رتبه خوبی میان دانشگاه‌های جهان دارد. همچنین، از نظر علمی در بین کشورهای آسیایی رنکینگ خوبی دارد و از دانشگاه‌های دیگر مثل مالزی بالاتر و بهتر است ».

خدمات پژوهشی

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با توسعه همکای‌های علمی بین‌المللی، حمایت از ایده‌ها و طرح‌های تحقیقاتی و مقالات دانشجویان خارجی، برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق و مقاله‌نویسی، دسترسی به کتاب‌های داخلی و خارجی و دسترسی به مجلات و مقالات به‌روز دنیا بود. یک نفر از مدیران در این خصوص بیان کرد « همکاری‌های بین‌المللی اساتید می‌تواند در شناخته‌تر شدن وضعیت علمی کشور و در نتیجه افزایش توجه به دانشگاه‌های ایران توسط دانشجویان خارجی موثر باشد ».

میزان شهرت و رتبه دانشگاه

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با تصویر سیمای دانشگاه، سایز و بزرگی کمپس دانشگاه، اعتبار و شهرت در رتبه‌بندی جهانی و اعتبار و شهرت جهانی محتوی آموزشی رشته‌ی مورد تحصیل بود. یک نفر از اعضای هیئت علمی گفت « اساتید علوم پزشکی دانشگاه ایران در سطح بین‌المللی از اعتبار و شهرت بالایی برخوردار هستند ». عضو هیئت علمی دیگری بیان کرد که « دندان پزشکی در دانشگاه شهید بهشتی اعتبار بالایی دارد و بسیاری از دانشجویان خارجی به دلیل اعتبار علمی اساتید ایرانی برای ادامه تحصیل به این دانشگاه می‌آیند ».

۴) مولفه فرهنگی-اجتماعی شامل ۲ مولفه فرعی « فرهنگ جامعه» و « فرهنگ دانشگاهی» است.

فرهنگ جامعه

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با حفظ هویت ملی-دینی، تقویت فرهنگی جامعه، مهارت زبان دوم در میان عموم مردم و پذیرش تفاوت‌های فرهنگ، دینی و نژادی بود. کارشناسی در این خصوص بیان کرد «ایران با کشورهایی چون افغانستان و عراق هم‌زبان و هم‌مدین و هم‌مذهب هست و دانشجویان به راحتی می‌توانند رفت و آمد کنند و به راحتی ارتباط برقرار کنند». شرکت‌کننده‌ای دیگر اظهار داشت «ایران هم کشوری مسلمان هست و دانشجویان مسلمان خارجی می‌توانند در مراسم دینی شرکت کنند». یکی از مدیران گفت «بسیاری از دانشجویان اروپایی به فرهنگ ایران و کشورهای آسیایی علاقه دارند و اشعار شاعران ایرانی را می‌خوانند». مدیر دیگری بیان کرد «ایران تاریخچه‌ای قدیمی دارد و دانشجویان خارجی به آن علاقه دارند».

فرهنگ دانشگاهی

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با در نظر گرفتن امکانات و برنامه‌های فرهنگی متناسب با نیازهای فرهنگی دانشجویان، برگزاری اردوها و مسافرت‌های دانشجویی، برگزاری مراسمات مختلف، جشن‌های مذهبی و فرهنگی مخصوص دانشجویان خارجی، برگزاری مسابقات ورزشی و المپیادها، کمیته‌ها و انجمن‌های علمی فرهنگی برای دانشجویان خاجی در دانشگاه، پایبندی اساتید و کارکنان به اخلاق، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی جامعه، مشاوره‌های روانشناسی و مذهبی در صورت نیاز دانشجو و برخورد دوستانه و حمایت‌کننده دانشجویان ایرانی بود. یکی از اعضای هیئت علمی در این خصوص بیان کرد «چون اینجا به زبان فارسی تدریس میشد، برخی دانشجویان افغانی به ایران می‌آیند». کارشناس دیگری بیان کرد «برخی دانشجویان افغانی و عراقی دوستان ایرانی زیادی دارند. برخی از آنها از کشورهای اطراف برای سفر به ایران می‌آیند و علاقه به ادامه تحصیل در ایران پیدا می‌کنند».

۵) مولفه اقتصادی-زیرساختی شامل ۴ مولفه فرعی « توسعه اقتصادی و خدمات و تسهیلات مالی»، « توسعه زیر ساخت‌های کشور و دانشگاه‌ها»، « خدمات رفاهی» و « توسعه فناوری اطلاعات و خدمات مجازی» است.

توسعه اقتصادی و خدمات و تسهیلات مالی

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با کسری بودجه، حضور سرمایه‌گذاران خارجی، ایجاد شرکت‌های چندملیتی، کاهش تورم و ثبات قیمت‌ها، صادرات خدمات و دستاوردهای علوم پزشکی و دانش‌بنیان، خصوصی‌سازی و تجاری‌سازی آموزش عالی، ارتباط دانشگاه با صنعت و توسعه کارآفرینی، افزایش اشتغال دانش‌آموختگان، منصفانه بودن شهریه‌ی ثبت نام، جذب گزین، منصفانه بودن قیمت غذا در مقایسه با دانشجوی ایرانی، کمک مساعدت‌های مالی و بورسیه‌ی تحصیلی در صورت نیاز (تخفیف شهریه، وام و کمک هزینه تحصیلی)، کار دانشجویی و همکاری با معاونت بین‌الملل در کمک به دانشجویان تازه وارد و وجود صرافی مورد اعتماد و مرتبط با دانشگاه بود. یکی از مدیران در این خصوص بیان کرد که «کاهش تورم و ثبات قیمت‌ها می‌تواند در فراهم‌سازی شرایط آسانتر برای تحصیل دانشجویان خارجی با اهمیت باشد». مدیر دیگری اظهار داشت «فروش تجهیزات پزشکی به کشورهای دیگر می‌تواند ضمن آوردن ارز به داخل کشور در افزایش همکاری‌های بین‌المللی موثر باشد».

توسعه زیر ساخت‌های کشور و دانشگاه‌ها

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با توسعه اقتصادی کشور، وجود تسهیلات و توانمندی حمل و نقل هوایی، جاده‌ای و دریایی، موقعیت مکانی و جغرافیایی دانشگاه، دسترسی آسان به دانشگاه (در دسترس بودن حمل و نقل عمومی)، وجود امکانات لازم جهت برگزاری مراسم مذهبی و جشن‌ها، امکانات و فضای مناسب ورزشی، سرویس‌دهی کتابخانه دانشگاه و تکمیل بودن نسبی کتاب و منابع داخلی و خارجی، امکانات آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌ها، تجهیزات مناسب سالن‌های سخنرانی

برای آموزش، نظافت و مناسب بودن سرویس بهداشتی با توجه به فرهنگ کشور خود (وجود توالت فرنگی و دستمال کاغذی، نصب تابلوهای راهنمایی دانشکده به زبان فارسی و انگلیسی، مناسب مجهز بودن محیط فیزیکی کلاس‌ها، کارگاه‌ها از نظر (نور، تهویه، صندلی‌ها و...) و مناسب بودن فضای خوابگاه از نظر (تجهیزات، روشنایی، فضا، تهویه، تلفن و...) بود. یکی از مدیران در این خصوص بیان کرد که «برخی دانشجویان از کشورهای چون عراق و سوریه در اینجا راحت‌تر هستند و امنیت دارند. برخی از این کشورها خیلی از نظر بهداشت و درمان پیشرفته نیست. به خاطر همین در ایران، امنیت، آرامش و رفاه خیلی بیشتری وجود دارد». مدیر دیگری بیان کرد که «ایران برای دانشجویان عراقی، پاکستانی، افغانستانی و سایر کشورهای اطراف به دلیل نزدیکی و راحتی و فراهم بودن سیستم حمل و نقل جذابیت دارد».

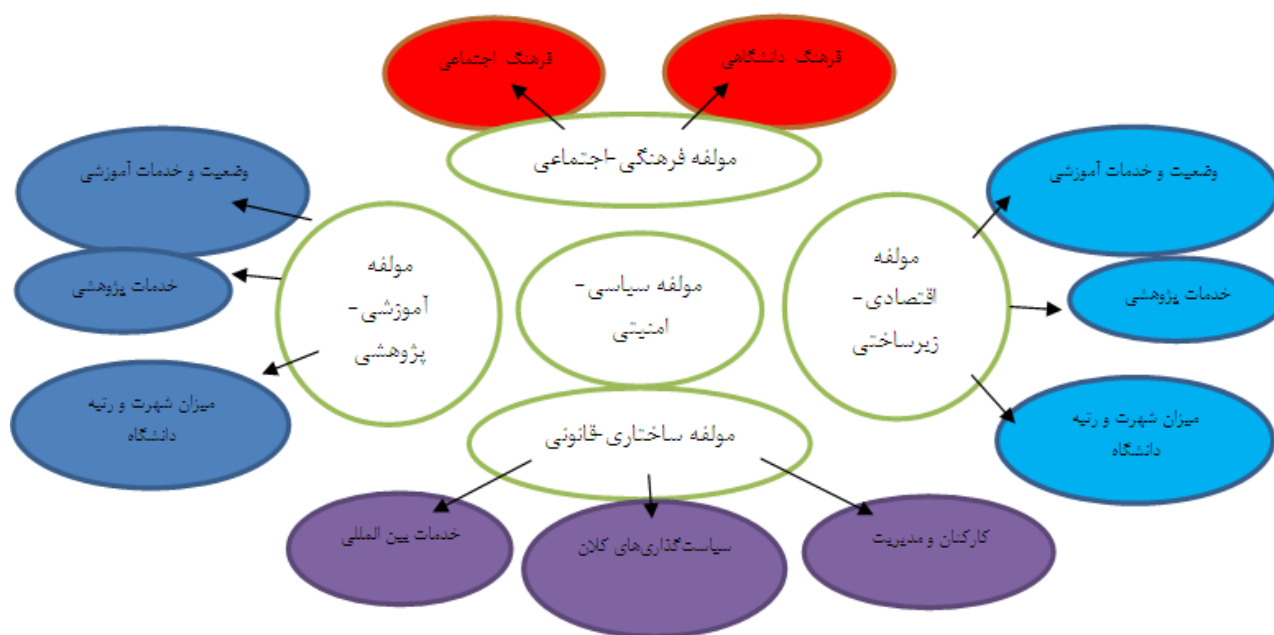
خدمات رفاهی

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با وجود مراکز خدماتی در دانشگاه (پزشکی - درمانی، بوفه و...)، داشتن خدمات بیمه درمانی، معرفی مواد تشکیل‌دهنده غذاهای ایرانی در سایت رزرو غذا، تعداد مناسب دانشجویان در یک اتاق خوابگاه و نزدیکی خوابگاه دانشجویان به دانشکده بود. یکی از اعضای هیئت علمی در این خصوص بیان کرد که «فزایش خدمات رفاهی مثل محل اسکان مناسب یکی از موارد ابتدایی جهت جذب دانشجویان خارجی است». یکی از مدیران گفت «می‌بایست زیرساخت‌های لازم برای تسهیل گذران زندگی

دانشجویان از قبیل محل اسکان مناسب، پختن غذاهای مناسب با ذائقه دانشجویان خارجی، امکانات بهداشتی، ورزشی و ... فراهم شود».

توسعه فناوری اطلاعات و خدمات مجازی

این مولفه فرعی شامل کدهای مرتبط با طراحی جذاب سایت دانشگاه برای جذب دانشجوی خارجی، به روز بودن و چندزبانه بودن سایت دانشگاه در ارائه خدمات به دانشجویان (ثبت نام، رزرو غذا،...)، امکان ارتباط الکترونیکی گروهی و فردی (تعامل دانشجویان با یکدیگر، تعامل استاد و دانشجو)، مراد تکالیف و بحث‌های آموزشی و انجام آزمون‌ها از طریق اینترنت و اینترانت، در دسترس بودن اینترنت بی‌سیم (wireless) با با سیم پهنای باند مناسب و دسترسی به پایگاه‌های استنادی الکترونیکی برای دریافت مقالات علمی در ۲۴ ساعت روز بود. یکی از کارشناسان در این خصوص بیان کرد که «سایت دانشگاه باید به گونه‌ای طراحی شده باشد که دانشجویان متقاضی تحصیل در ایران که به زبان‌های مختلفی تکلم می‌کنند بتوانند از آن بهره ببرند». یکی از اعضای هیئت علمی گفت «دسترسی به اینترنت پرسرعت و کم هزینه در بسیاری از دانشگاه‌های بین‌المللی خارج از کشور فراهم است». چکیده اصلی یافته‌های پژوهش در شکل شماره ۱ ارائه شده است.

شکل شماره ۱: چکیده اصلی یافته‌های پژوهش

بحث

مطابق با این مطالعه، مهرآور گیگلو و همکارانش (۱۵) نشان دادند که موانع ساختاری (از قبیل تعدد نهادهای سیاست‌گذار و تصمیم‌ساز در آموزش عالی کشور، تعدد اسناد بالادستی و ساختار نامناسب در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، بروکراسی-های پیچیده برای همکاری‌های علمی بین‌المللی در سطح ملی)، فرهنگی (از قبیل ارتباط میان فرهنگی ضعیف، عدم تحمل فرهنگ‌های دیگر در جامعه، باز نبودن فرهنگ جامعه به پذیرش محققان بین‌المللی، عدم پذیرش فرهنگ خارجی در جامعه، مشکلات ناشی از ارزش‌های مذهبی جامعه و عدم فرهنگ همکاری بین اعضای هیأت علمی)، سیاسی (از قبیل داشتن نگاه امنیتی به همکاری‌های علمی بین‌المللی؛ هراس از بخطر افتادن امنیت ملی با همکاری‌های بین‌المللی؛ مشکلات مربوط به اخذ روایت و حضور محققان بین‌المللی در کشور؛ اخذ روایت برای محققان ایرانی جهت حضور در خارج از کشور؛ تحریم‌های گسترده علیه ایران؛ اسلام هراسی؛ تصویر منفی نسبت به ایران به دلیل تبلیغات منفی در خارج از کشور، علیه آن؛ مشکلات مربوط به تمدید ویزای محققان خارجی در داخل؛ عدم همکاری بسیاری از دانشگاه‌های معتبر به دلیل مسائل

پژوهش با هدف بررسی چالش‌ها و موانع بین‌المللی‌سازی از دیدگاه اعضای هیئت علمی و کارشناسان و مدیران بخش بین-الملل دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران انجام شد. یافته‌های به‌دست آمده نشان داد که ۵ مولفه اصلی شامل مولفه‌های ساختاری-قانونی، سیاسی-امنیتی، آموزشی-پژوهشی، فرهنگی-اجتماعی و اقتصادی-زیرساختی به همراه ۱۳ مولفه فرعی شامل «سیاست‌گذاری‌های کلان»، «فرایند پذیرش و جذب»، «توانمندسازی کارکنان و مدیران»، «خدمات بین‌المللی»، «وضعیت و خدمات آموزشی»، «خدمات پژوهشی»، «میزان شهرت و رتبه دانشگاه»، «فرهنگ جامعه»، «فرهنگ دانشگاهی»، «توسعه اقتصادی و خدمات و تسهیلات مالی»، «توسعه زیرساخت‌های کشور و دانشگاه‌ها»، «خدمات رفاهی» و «توسعه فناوری اطلاعات و خدمات مجازی» از جمله چالش‌ها و موانع بین‌المللی‌سازی از منظر اعضای هیئت علمی و کارشناسان بخش بین‌الملل دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران بودند.

این یافته‌ها همسو با یافته‌های به دست آمده در مطالعه حاضر است.

در پژوهش پروین و همکاران (۲۱) با هدف شناسایی موانع و چالش‌های پذیرش دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران مشاهده شد که ضعف‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی حاکم بر دانشگاه‌ها، ضعف مرجعیت آموزشی، پژوهشی و فناوری دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی و عدم اختیار دانشگاه‌ها و اساتید در جذب دانشجویان و تعامل با اساتید خارجی به عنوان موانع اصلی پذیرش دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران شناسایی شدند. جعفری و همکاران (۲۲) با بررسی نظرات صاحب‌نظران و اعضای هیأت‌علمی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران دریافتند که عوامل پیش‌برنده بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها شامل آگاهی‌بخشی، سیاست‌گذاری، برقراری ارتباط، تأمین بودجه و امکانات، توانمندسازی نیروی انسانی، آزادی و استقلال دانشگاهی و عوامل بازدارنده شامل عوامل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، علمی-آموزشی و سازمانی است. ولی مقدم - زنجانی و همکارانش (۲۳) نیز با هدف تعیین نقش دولت در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی دانشگاه‌های علوم پزشکی دریافتند که عوامل شرایطی دولت با ۶ عامل (وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، نهادهای قانونی و سیاستگذار، اسناد ملی، امنیت ملی، زبان و فرهنگ، فناوری اطلاعات)، راهبردهای دولت با ۷ عامل (سیاست‌پژوهی-سیاستگذاری-قانونگذاری-برنامه راهبردی-سیاست خارجی-بودجه-تجاری‌سازی آموزش) و عوامل پیامدی با ۴ عامل (توسعه علمی-اقتصادی-سیاسی-فرهنگی) در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی موثر هستند.

در پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور نیز همسو با مطالعه حاضر، Neves & Barbosa (۲۴) در مطالعه خود با هدف بررسی عوامل موثر بر بین‌المللی‌سازی در آموزش عالی کشور برزیل دریافتند که بازاندیشی در برنامه‌های دانشگاه‌ها با اولویت‌دادن به بین‌المللی‌سازی، تدوین راهبردهای دقیق

سیاسی با دانشگاه‌های کشور، زبانی (از قبیل عدم تسلط دانشجویان و اساتید به زبان‌های بین‌المللی؛ عدم آموزش درست زبان‌های بین‌المللی در دانشگاه‌ها؛ ضرورت تدریس به زبان فارسی در دانشگاه‌ها؛ طرد بسیاری از دانشجویان علاقه مند بین‌المللی احتمالی تحصیل در ایران به دلیل آموزش رسمی زبان فارسی در دانشگاه‌ها؛ برگزاری کلاس‌ها به زبان فارسی؛ ضعف تکلم به زبان بین‌المللی در جامعه؛ ضعف دانشجویان و اساتید در نگارش پژوهش به زبان انگلیسی؛ عدم ارائه بخشی از واحدها به زبان انگلیسی) و مالی (عدم تخصیص بودجه کافی به بخش بین‌الملل در دانشگاه‌ها؛ بودجه‌های پژوهشی بسیار اندک دانشگاه‌های کشور در مقیاس بین‌المللی؛ عدم توانایی دانشگاه‌ها در تأمین هزینه‌های تبادل استاد و دانشجو؛ نوسانات قیمت ارز در کشور؛ عدم وجود زیرساخت‌های فیزیکی در حد استانداردهای بین‌المللی در دانشگاه‌ها) از جمله عوامل بازدارنده همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کشور است. در مطالعه حاضر نیز این عوامل توسط شرکت‌کنندگان به عنوان چالش‌ها و موانع بین‌المللی‌سازی در آموزش عالی مطرح شد.

زمانی‌منش و همکاران (۱۹) در بررسی عوامل مؤثر بر-بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی شهر تهران دریافتند که حیطه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، دانشگاهی، مدیریتی و اطلاع‌رسانی بر بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی تأثیرگذار هستند. علاوه بر این، از منظر شرکت‌کنندگان این پژوهش، حیطه سیاسی بیشترین و حیطه فرهنگی کم‌ترین تأثیرگذاری را بر بین‌المللی‌سازی آموزش علوم پزشکی داشت. در مطالعه‌ای دیگر، زمانی‌منش و همکارانش (۲۰) نشان دادند که راه‌کارهای پیشنهاد شده در حیطه‌های محتوایی-آموزشی، انگیزشی-انسانی، ساختاری-دانشگاهی، اطلاع‌رسانی-ارتباطی، فرهنگی-اجتماعی، سیاسی-دیپلماتیک و تجهیزاتی-تکنولوژیک برای بین‌المللی شدن برنامه‌های درسی حوزه پزشکی موثر هستند.

وضعیت باعث شده که در هنگام مطالبه‌گری همه دستگاه‌ها و نهادهای مدعی باشند، اما در هنگام پاسخگویی کم‌تر کسی مسئولیت برعهده بگیرد (۲۹).

از طرف دیگر، ابعاد اجتماعی و فرهنگی نیز می‌بایست مورد توجه قرار گرفته و فرهنگ پذیرش دانشجویان خارجی و تعامل با آنها در جامعه و دانشگاه تقویت شود. در همین زمینه، در مطالعه مهرآور گیگلو و همکارانش (۱۵) موانع فرهنگی نیز از جمله عوامل بازدارنده همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کشور برشمرده شده است. ملکزاد نیز موانع فرهنگی را از مهم‌ترین موانع توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی دانسته است. همچنین آماراتنگا^۳ تفاوت‌های فرهنگی بین پژوهشگران را از مهم‌ترین موانع همکاری‌های علمی بین‌المللی دانسته است (۳۰). نتایج یافته‌های سایر مطالعات (۱۹-۲۳) نیز از عوامل فرهنگی و اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین موانع همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها یاد کرده و بر نتایج پژوهش حاضر صحه گذاشته‌اند.

مطالعه‌ی حاضر نیز مانند هر تحقیقی با محدودیت‌هایی همراه بود. با توجه به اینکه این پژوهش در استان تهران و در سه دانشگاه قطب علمی علوم پزشکی صورت پذیرفت، نسبت به تعمیم نتایج این مطالعه به سایر استان‌ها و سایر دانشگاه‌ها محدودیت وجود دارد. همچنین، به دلیل کیفی بودن مطالعه باید از تعمیم پژوهش به سایر دانشگاه‌ها جانب احتیاط را رعایت کرد. انجام چنین پژوهشی در سایر دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور جهت شناسایی چالش‌ها و عوامل موثر بر روند بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و جذب بیشتر دانشجویان خارجی در حوزه‌ی علوم پزشکی پیشنهاد می‌شود.

نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد با شناسایی چالش‌ها و موانع بین‌المللی‌سازی از دیدگاه اعضا هیأت علمی و کارکنان بخش بین‌الملل سه دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران و شهید

همکاری‌های بین‌المللی و توسعه سیاست‌ها برای موقعیت‌یابی در فضاهای جدید رقابت جهانی از جمله عوامل موثر در این زمینه هستند. در مطالعه Lu & Ma (۲۵)، عوامل موثر بر پذیرش دانشجویان خارجی شامل ساختارها، نیروی انسانی، اهداف و برنامه‌ها، فناوری، و بازاریابی آموزشی بود. علاوه بر این، افزایش اعتبارات و منابع مالی و عوامل بازدارنده فرهنگی، پداگوژیکی، سیاسی و اقتصادی از جمله موانع جذب دانشجویان خارجی شناسایی شدند. Berchin و همکارانش (۲۶، ۲۵) دریافتند که عوامل بازدارنده فناورانه، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جذب دانشجویان خارجی موثر هستند. Teichler (۹) در پژوهشی با عنوان «مناظره در رابطه با بین‌المللی شدن آموزش عالی» به ارتباط و گفتمان فرامرزی در پیشبرد بین‌المللی شدن دانشگاه اشاره کرده است. همچنین، آلتباخ و نایت (۷) نیز به همکاری با نهادها یا نظام‌های آموزشی در دیگر کشورها اشاره کرده است که با مولفه ساختاری در مطالعه حاضر همخوانی دارد.

با توجه به یافته‌های پژوهش توجه به عوامل ساختاری، قانونی و سیاسی یکی از اولویت‌های زیربنایی جهت تسهیل روند بین‌المللی‌سازی در کشور است. همانطور که بیان شد، مهرآور گیگلو و همکارانش (۱۵) نشان دادند که موانع ساختاری و سیاسی از جمله عوامل بازدارنده همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کشور است. علاوه بر این، نیز فقدان کفایت لازم در ساختار سازمانی دانشگاه جهت برنامه‌ریزی درسی بین‌فرهنگی و نیز عوامل ساختاری را از مهم‌ترین موانع بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها می‌داند (۲۷). قنبری باغستان نیز معتقد است که به لحاظ برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در زمینه توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی، بدون شک کشور از فقدان یک برنامه جامع عملیاتی به همراه یک متولی و مسئول واحد و پاسخگو رنج می‌برد، در واقع، تعدد نهادها و دستگاه‌های سیاست‌گذار و مسئول از یک‌سو و تسلسل برنامه‌ها و اسناد بالادستی در زمینه آموزش عالی از سوی دیگر، راهنمایی جامع و مشخصی در این زمینه بدست نمی‌دهند. این

³ Amaratunga

مدت مدیران و سیاست‌گذاران بخش بین‌الملل دانشگاه‌ها مفید فایده خواهد بود.

تشکر و قدردانی

بدینوسیله نویسندگان از همه مشارکت‌کنندگان معاونین، مدیران، اعضای هیات علمی و کارکنان بخش بین‌المللی سه دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی که صادقانه نظرات خود را اعلام نمودند، سپاسگزارند. این پژوهش برگرفته از رساله‌ی دکترای مدیریت آموزش عالی است که توسط کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات در تاریخ ۲۳ / ۱۰ / ۱۳۹۷ مورد تأیید قرار گرفته به ثبت رسیده است.

بهشتی که شامل ۵ مولفه اصلی شامل مولفه‌های ساختاری-قانونی، سیاسی-امنیتی، آموزشی-پژوهشی، فرهنگی-اجتماعی و اقتصادی-زیرساختی به همراه ۱۳ مولفه فرعی شامل «سیاست‌گذاری‌های کلان»، «فرایند پذیرش و جذب»، «کارکنان و مدیریت»، «خدمات بین‌المللی»، «وضعیت و خدمات آموزشی»، «خدمات پژوهشی»، «میزان شهرت و رتبه دانشگاه»، «فرهنگ جامعه»، «فرهنگ دانشگاهی»، «توسعه اقتصادی و خدمات و تسهیلات مالی»، «توسعه زیرساخت‌های کشور و دانشگاه‌ها»، «خدمات رفاهی» و «توسعه فناوری اطلاعات و خدمات مجازی» می‌توان با رفع موانع در جهت جذب دانشجو بین‌المللی گام برداشته، و در این بازار رقابتی سهمی شایسته را کسب نماییم. همچنین با توجه به نتایج کاربردی مطالعه، در جهت تصمیم‌گیری‌های کوتاه و بلند-

References

1. Knight J. *The international university: models and muddles*. The idea of the university: contemporary perspectives. New York, Brussel: Peter Lang 2018; 99-118.
2. Mwangi CA, Latafat S, Hammond S, et al. *Criticality in international higher education research: a critical discourse analysis of higher education journals*. Higher Education 2018; 76(6): 1091-107.
3. Knight J. *Updated definition of internationalization*. International higher education 2003; 33(3): 2-3.
4. De Wit H, Hunter F, Howard L. *Internationalisation of higher education*. The Bloomsbury Handbook of the Internationalization of Higher Education in the Global South 2015; 5:23.
5. Aguirre-Bastos C, Bernheim CT, Marmolejo F, et al. *Educación superior, internacionalización e integración en América Latina y el Caribe*. Balance regional y prospectiva 2018.
6. Martins CB. *Notes on the formation of a higher education system transnational*. Caderno CRH 2015; 28(74): 291-308.
7. Altbach PG, Knight J. *The internationalization of higher education: Motivations and realities*. Journal of studies in international education 2007; 11(3-4): 290-305.
8. Kauppinen I. *Towards transnational academic capitalism*. Higher education 2012; 64(4): 543-56.
9. Teichler U. *The changing debate on internationalisation of higher education*. Higher education 2004; 48(1): 5-26.
10. Norooz ZR, Shafizadeh H, Rouhani S. *Assessment and analysis of science and technology section of the Fifth economic development plan act in the light of large-scale instruments*. Rahbord 2013; 22(66): 285-314. [Persian]
11. Nowruzzadeh R. *Review and study of upstream documents and inference of policies for the development of the fifth plan*. Tehran, Ministry of Science, Research and Technology, Higher Education Research and Planning Institute 2010; 53: 20-59. [Persian]
12. Liu Y, Kamnuansilpa P, Hirofumi A. *Factors affecting international students' decisions on destination for studying abroad: A case study in China*. Frontiers of Education in China 2018; 13(1): 93-118.
13. Nakhoda K, Hosseini M, Mohammadkhani K, et al. *Determining Factors Affecting International Students' Satisfaction among Iranian Medical Sciences Universities: A Qualitative Study*. Journal of Medical Education Development 2020; 12(36): 16-24. [Persian]
14. Nakhoda K, Hosseini MA, Mohammadkhani K, et al. *A Model of Satisfaction Promotion for International Students in Tehran University of Medical Sciences*. Journal of Payavard Salamat 2020; 14(4): 0-. [In Persian]

15. Mehravar Giglou S, Ghiasi Nadoshan S, Abbaspoor A. *Identifying the Factors Hindering International Scientific Cooperation in the Country's Higher Education System and Providing a Solution: a Qualitative Study*. Research in Medical Education 2020; 12(3): 68-78. [Persian]
16. Parvin E, Ghiasi Nadoshan S, Khorsandi Taskooh A, et al. *Identifying Barriers of International Students' Admission in Iranian Public Universities*. Research in Medical Education 2021; 13(1): 24-34. [In Persian]
17. Momeni Rad A. *Qualitative content analysis in research tradition: nature, stages and validity of the results*. Quarterly of Educational Measurement 2013; 4(14): 187-222. [Persian]
18. Farasatkah MA. *Qualitative research method in the social sciences with emphasis on basic theory (Grand Theory, GMT)*. Tehran: Agah Publications 2016. [In Persian]
19. Zamani Manesh H, Jamali-Tazeh Kand M, Nazari R. *Effective factors on Internationalization of Medical Education from Faculty Members' Viewpoints in Shahid Beheshti University of Medical Sciences Members*. Research in Medical Education 2018; 10(2): 38-45. [Persian]
20. Zamani Manesh H, Khorasani A, Youzbashi Al. *Effective Ways in Internationalizing the Curricula of Medical Sciences: Viewpoints of Faculty Members in Shahid Beheshti University of Medical Sciences*. Iranian Journal of Medical Education 2013; 13(4). [Persian]
21. Parvin E, Ghiasi Nadoshan S, Khorsandi Taskooh A, et al. *Identifying Barriers of International Students' Admission in Iranian Public Universities*. Research in Medical Education. 2021; 13(1): 24-34.
22. Jafari S, Rahimian H. *Promoting and Hampering Factors in Internationalization of Universities*. Iranian Journal of Medical Education 2019; 19: 67-77. [Persian]
23. Valimoghadam S, Kamali N, MojtabaZadeh M. *Role of Government in Internationalization of Higher Education in Universities of Medical Sciences of the Country: A Qualitative Resear*. Journal of Medical Education Development 2019; 12(33): 43-55. [Persian]
24. Neves CE, Barbosa ML. *Internationalization of higher education in Brazil: advances, obstacles, and challenges*. Sociologias 2020; 22(54): 144-75.
25. Lu X, Ma C. *Mapping research collaboration network of international methane hydrates research*. Procedia computer science 2017; 122: 820-5.
26. Berchin II, Sima M, de Lima MA, et al. *The importance of international conferences on sustainable development as higher education institutions' strategies to promote sustainability: A case study in Brazil*. Journal of cleaner production 2018; 171: 756-72.
27. Khorsandi Taskoh A, Firozjaeian T. *Conditions for Internationalization of Universities by Focusing on Intercultural Curriculum Planning*. Higher Education Curriculum Studies 2019; 9 (18): 7-44.
28. Ghanbari Baghestani A. *Internationalization of Higher Education: Strategies, Techniques in the Development of Scientific Communication*. Tehran: Research Institute for Cultural and Social Studies 2020.
29. Amaratunga D, Liyanage C, Haigh R. *A study into the role of international collaborations in higher education to enhance research capacity for disaster resilience*. Procedia engineering 2018; 212: 1233-40.

Challenges and Barriers to Internationalization from the Perspective of Faculty Members and Staff of the International Department of Iran, Tehran and Shahid Beheshti Universities of Medical Sciences

Nakhoda K (Ph.D)¹, Hosseini MA (Ph.D)², Mohammad-khani K (Ph.D)³, Ghorchian NGH (Ph.D)⁴

¹ Ph.D. in Higher Education Administration, Faculty of Higher Education Administration, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

² Associate Professor, Faculty of Rehabilitation Management, Department of Rehabilitation Management, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

³ Associate Professor, Faculty of Higher Education Administration, Department of Higher Education Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

⁴ Professor, Faculty of Higher Education Administration, Department of Higher Education Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: 04 July 2021

Revised: 27 July 2021

Accepted: 08 Aug 2021

Abstract

Introduction: Since internationalization is one of the important priorities of medical universities, so this study was conducted to investigate the challenges of internationalization in medical universities in Tehran.

Methods: This is qualitative research with a conventional content analysis approach. Seventeen faculty members, experts and managers of the international department of Iran, Tehran and Shahid Beheshti Universities of Medical Sciences in the second semester of the academic year of 2018-2019 were selected by purposive sampling method and interviewed semi-structured. Then, the collected data were analyzed based on five Graneheim steps and based on MAXQDA.2019 quality data analysis software.

Result: The findings of the content analysis of the interviews showed that the five main components including structural-legal, political-security, educational-research, cultural-social and economic-infrastructure components along with 13 sub-components including policies Macro, Recruitment and Recruitment Process, Staff and Management, International Services, Status and Educational Services, Research Services, University Reputation, Society culture, University culture, Economic Development and Financial Services and Facilities, Infrastructure Development And universities, welfare services, and the development of information technology and virtual services are among the challenges and barriers to internationalization.

Conclusion: According to the findings, in order to strengthen the internationalization process of higher education, legislative institutions should adopt laws and monitor their implementation, as well as sign memoranda of understanding with other countries. Universities should also pay attention to increasing information capability, improving English language skills and other specialized skills of staff, appropriate advertisements to attract foreign students, exchange students and professors, and strengthen the image of the university.

Keywords: Internationalization Challenges, Faculty Members, Staff, Medical University

This paper should be cited as:

Nakhoda K, Hosseini MA, Mohammadkhani K, Ghorchian N. ***Challenges and Barriers to Internationalization from the Perspective of Faculty Members and Staff of the International Department of Iran, Tehran and Shahid Beheshti Universities of Medical Sciences.*** J Med Edu Dev; 16 (2): 94-108.

* Corresponding Author: Tel: +98 09121488457, Email: mahmaimy2020@gmail.com